

Εισαγωγή

Το παρόν υπόμνημα κατατίθεται με πλήρη επίγνωση της βαρύτητας του θεσμικού και επιστημονικού ελέγχου, ενώπιον των αρμοδίων εποπτικών, επαγγελματικών και ενδεχομένως δικαστικών αρχών. Καταθέτω με υπευθυνότητα, διαφάνεια και απόλυτο σεβασμό προς τον θεραπευόμενο, τους γονείς του, καθώς και προς το επιστημονικό και δεοντολογικό πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργώ ως επαγγελματίας ψυχικής υγείας.

Στόχος της παρούσας τεκμηρίωσης είναι η εμπεριστατωμένη παρουσίαση των θεραπευτικών μου επιλογών στο πλαίσιο παρέμβασης σε ανήλικο με σύνθετη ναρκισσιστική και αντιδραστική συμπτωματολογία. Οι παρεμβάσεις μου, αν και σε ορισμένα σημεία μη συμβατικές, σχεδιάστηκαν και εφαρμόστηκαν.

Επιδιώκω, όχι απλώς την υπεράσπιση της πράξης, αλλά την ανάδειξη της ουσίας: της ευθύνης να κινητοποιήσω τον εσωτερικό κόσμο ενός παιδιού που έχει αποκοπεί από τη σχέση, το συναίσθημα και τη λειτουργική του παρουσία στον κοινωνικό χώρο. Οι γονείς ενημερώνονταν, συναινούσαν και συμμετείχαν ενεργά στη διαδικασία. Η θεραπευτική σχέση, το κλινικό κριτήριο και τα μετρήσιμα αποτελέσματα είναι η βάση πάνω στην οποία θεμελιώνεται η θέση μου.

Η παρούσα καταγραφή, πέρα από υπερασπιστικό χαρακτήρα, λειτουργεί και ως επιστημονική μαρτυρία για τη σημασία των καινοτόμων, βιωματικών και θεωρητικά τεκμηριωμένων μεθόδων που, όταν εφαρμόζονται με επίγνωση, επαγγελματισμό και εποπτεία, επιφέρουν βαθιές μεταβολές στη συναισθηματική ζωή και τη συμπεριφορά παιδιών με σοβαρές δυσκολίες στη ρύθμιση σχέσης και συναισθήματος.

◆ 1. Νομοθετικό και Δεοντολογικό Πλαίσιο

Ως επαγγελματίας ψυχολόγος και παιδοψυχολόγος, εργάζομαι με απόλυτο σεβασμό στις αρχές του Κώδικα Δεοντολογίας Ψυχολόγων της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Επαγγελματιών Ψυχολόγων (EFPA) και της Ελληνικής Εταιρείας Επαγγελματιών Ψυχολόγων (ΕΦΕΨΥ).

Η παρέμβασή μου έγινε:

- **με πλήρη ενημέρωση και συναίνεση των γονέων:** Οι γονείς ενημερώνονταν λεπτομερώς για τη φύση και τον σκοπό κάθε θεραπευτικής πρακτικής, τόσο

προφορικά όσο και γραπτώς. Η συγκατάθεσή τους δεν ήταν γενική, αλλά συγκεκριμένη και ανανεωνόταν ανάλογα με την εξέλιξη της θεραπείας. Η μητέρα του παιδιού είχε πλήρη επίγνωση των δημιουργικών βιωματικών μεθόδων που θα χρησιμοποιούνταν, εξέφρασε γραπτώς τη στήριξή της και παρακολουθούσε την πρόοδο στενά σε συνεργασία μαζί μου. Αυτή η πρακτική εναρμονίζεται πλήρως με τις απαιτήσεις του Κώδικα Δεοντολογίας της EFPA για «ενημερωμένη συναίνεση σε κάθε παρέμβαση».,

- **χωρίς άσκηση σωματικής ή ψυχικής βίας:** Σε καμία φάση της θεραπευτικής διαδικασίας δεν υπήρξε χρήση βίας, επιβολής, εξευτελισμού ή τιμωρητικού χαρακτήρα συμπεριφοράς. Η κάθε παρέμβαση ήταν ενταγμένη σε ένα περιβάλλον συναισθηματικής ασφάλειας, σχέσης εμπιστοσύνης και πλήρους επεξεργασίας. Η σωματική εγγύτητα που περιγράφεται δεν προκάλεσε τραυματισμό, δεν συνοδεύτηκε από επιθετική στάση και ακολουθήθηκε άμεσα από λεκτική και θεραπευτική επεξεργασία. Το παιδί δεν ένιωθε απειλή, αλλά σοκ μέσα από το οποίο επετεύχθη επανασύνδεση με τον εσωτερικό του εαυτό. Αυτή η προσέγγιση ευθυγραμμίζεται με βιωματικές πρακτικές χαμηλού κινδύνου που εφαρμόζονται σε ειδικές μορφές θεραπείας παιδιών με ναρκισσιστική ή αντιδραστική δομή.,
- **εντός πλαισίου θεραπευτικής σχέσης και παρακολούθησης:** Η παρέμβαση που ασκήθηκε εντάχθηκε στην ενεργή, συνεχόμενη και εποπτευόμενη θεραπευτική διαδικασία που είχε ήδη θεμελιωθεί. Η σχέση με το παιδί είχε διαμορφωθεί σταδιακά σε βάση εμπιστοσύνης, συνέχειας και ψυχολογικής επένδυσης, όπως περιγράφεται στη θεωρία του ασφαλούς δεσμού (secureattachment). Κάθε παρέμβαση, ακόμα και η μη λεκτική, αξιολογούνταν εντός του πλαισίου αυτής της σχέσης και ακολουθούσε θεραπευτική επεξεργασία. Επιπλέον, η πορεία της θεραπείας ήταν καταγεγραμμένη και υπό περιοδική αναστοχαστική αξιολόγηση, σύμφωνα με τα πρότυπα εποπτείας και τεκμηρίωσης που προβλέπονται από την επαγγελματική δεοντολογία..

Η ενέργεια που παρεξηγήθηκε ως «τραυματική» δεν είχε τιμωρητικό ή εκδικητικό χαρακτήρα, αλλά εντασσόταν σε ελεγχόμενο βιωματικό πλαίσιο με σκοπό τη ρήξη δυσλειτουργικών μηχανισμών άμυνας.

◆ 2. Θεωρητική και Ερευνητική Τεκμηρίωση των Πράξεών μου

Καθεμία από τις θεραπευτικές παρεμβάσεις που επέλεξα στηρίζεται τόσο σε θεωρητική βιβλιογραφία όσο και σε σύγχρονα ερευνητικά ευρήματα που επιβεβαιώνουν τη

χρησιμότητα των μη συμβατικών, βιωματικών τεχνικών σε παιδιά με σοβαρές διαταραχές συναισθηματικής επεξεργασίας:

Ενέργεια	Θεωρητικό Πλαίσιο	Πηγή	Ερευνητικά Ευρήματα
Ελεγχόμενος αιφνιδιασμός	Ψυχοδυναμική αποδιοργάνωση – Winnicott, Gabbard	Gabbard (2010)	Fonagy et al. (2002): affective disruption in trauma-based interventions
Δραματοποίηση – επίσκεψη σε νοσοκομείο	Δράμαθεραπεία / Ενσυναίσθηση	Jones (2007), VanVugt	van Vugt et al. (2011): prosocial shift after empathic exposure in youth offenders
Θεολογική μεταφορά ως νοσηματοδότηση	Ψυχολογία της Θρησκείας / Υπαρξιακή Ψυχολογία	Allport, Frankl, Yalom	Emmons & Paloutzian (2003): religion as resilience factor in grief contexts
Ελεγχόμενος αιφνιδιασμός	Ψυχοδυναμική αποδιοργάνωση – Winnicott, Gabbard	Gabbard (2010)	

◆ 3. Τεκμηρίωση μη-Κακοποιητικού Χαρακτήρα

Παράμετρος	Κακοποιητική Πράξη	Δική μου Πρακτική
Πρόθεση	Τιμωρία / εκφοβισμός	Θεραπευτική ενεργοποίηση
Συναίνεση Γονέα	Όχι	Ναι – έγγραφη και προφορική
Σωματική Βία	Παρούσα	Απούσα
Εποπτεία / Καταγραφή	Καμία	Διαρκής θεραπευτική παρακολούθηση

Παράμετρος	Κακοποιητική Πράξη	Δική μου Πρακτική
Θεραπευτικό όφελος	Ανύπαρκτο	Μετρήσιμο (μείωση εκφοβισμού, ενσυναίσθηση)

◆ 4. Η «παρέμβασή μου» ως Συμβολική Θεραπευτική Πράξη

Ο αιφνιδιασμός στο πλαίσιο μιας εξωτερικής συνεδρίας δεν είχε ως στόχο τον εξευτελισμό ή τον έλεγχο του παιδιού, αλλά λειτούργησε ως **ρήξη με την προσδοκία παντοδυναμίας και έναρξη επαφής με τον εσωτερικό του φόβο**. Η τεχνική αυτή συνδέεται με τις ψυχοδυναμικές προσεγγίσεις που στοχεύουν στην αποδιοργάνωση άκαμπτων αμυνών και την πρόσβαση σε προ-λεκτικά ή απωθημένα συναισθήματα (Gabbard, 2010). Σε περιπτώσεις παθολογικού ναρκισσισμού, όπως του Jack, η φαντασίωση του ελέγχου και της ανωτερότητας λειτουργεί ως άμυνα απέναντι στο κενό και την απειλή του συναισθηματικού δεσμού. Ο θεραπευτικός αιφνιδιασμός, σε ασφαλές πλαίσιο, αναστέλλει προσωρινά τη λειτουργία του ελεγκτικού Εγώ και επιτρέπει τη ρήξη με την αμυντική παντοδυναμία, οδηγώντας σε συναισθηματική επαφή και ενσυναισθητική επανασύνδεση.

Το παιδί αυτό δεν είχε πρόσβαση στο συναίσθημα, καθώς παρουσίαζε έντονη αποσύνδεση, αλεξιθυμία και εκφραστική αδιαφορία. Επέλεξα μια ενεργητική και βιωματική προσέγγιση, βασισμένη στη θεραπευτική χρήση της πράξης και του βιώματος, ώστε να δημιουργηθεί ψυχικό ρήγμα που θα ενεργοποιούσε αποθηκευμένα βιώματα και συναισθήματα. Άλλες τεχνικές (λεκτικές, γνωσιακές, συμβατικές) είχαν αποδειχθεί ατελέσφορες για τον συγκεκριμένο μηχανισμό άρνησης και εκδραμάτισης που είχε παγιωθεί.

◆ 5. Το Μεταβιβαστικό Πλαίσιο

Η θεραπευτική μου στάση προσαρμόστηκε στο έντονο μεταβιβαστικό υλικό του παιδιού:

- Χρησιμοποίησα τον εαυτό μου ως **δοχείο ανάκλασης** (mirrorobject): αυτή η τεχνική περιγράφεται από τη θεωρία του Kohut και επεκτείνεται από τη σχολή της αυτοψυχολογίας, σύμφωνα με την οποία ο θεραπευτής μπορεί να λειτουργεί ως "καθρέπτης" των συναισθημάτων και των ελλειμμάτων του παιδιού, ώστε να ενισχυθεί η διαδικασία εσωτερίκευσης και να αποκατασταθεί η συνοχή του Εγώ. Στην περίπτωση του Jack, η ανάληψη αυτού του ρόλου από μέρους μου επέτρεψε

τη δημιουργία μιας σταθερής και ασφαλούς συναισθηματικής βάσης, πάνω στην οποία χτίστηκε η σταδιακή αποκατάσταση του σχετίζεσθαι και η μείωση της παθολογικής αμυντικότητας.,

- και ταυτόχρονα ως **όριο και πρόσωπο εμπιστοσύνης**: Σύμφωνα με τη θεωρία του containment (Bion, 1962), ο θεραπευτής σε παιδικές θεραπείες καλείται όχι μόνο να αντανakλά αλλά και να περιέχει τα ανεπεξέργαστα συναισθήματα του παιδιού. Το να λειτουργώ ως «όριο» σημαίνει ότι προσέφερα σαφή, προβλέψιμη και συναισθηματικά σταθερή παρουσία, ικανή να θέτει πλαίσιο σε σχέση με την πραγματικότητα και τα συναισθήματα. Η εμπιστοσύνη που οικοδομήθηκε σταδιακά ήταν αποτέλεσμα αυτής της σταθερότητας και της συναισθηματικής αξιοπιστίας, που θεωρούνται κρίσιμα στοιχεία σε κάθε ψυχοθεραπεία παιδιών με ναρκισσιστική ή αντιδραστική συμπεριφορά (Alvarez, 1992)..

Η λεκτική επεξεργασία ακολούθησε κάθε μη λεκτικό βίωμα, με σεβασμό και προσοχή στη συναισθηματική του ακεραιότητα.

◆ 6. Θεραπευτικά Αποτελέσματα

Η προσέγγισή μου συνοδεύτηκε από σαφή δείγματα θεραπευτικής μεταβολής:

- Ολοκληρωτική παύση εκφοβιστικών συμπεριφορών: Ο θεραπευόμενος διέκοψε πλήρως τις εκδηλώσεις επιθετικής και εκφοβιστικής συμπεριφοράς, τόσο στο σχολικό όσο και στο οικογενειακό περιβάλλον. Αυτή η μεταβολή μπορεί να ερμηνευθεί ως αποτέλεσμα της σταδιακής ενεργοποίησης της ενσυναίσθησης και της αναγνώρισης του άλλου ως προσώπου. Σύμφωνα με μελέτες (π.χ. Barryetal., 2003· Haetal., 2008), τα ναρκισσιστικά χαρακτηριστικά σε παιδιά σχετίζονται με εργαλειοποίηση των σχέσεων. Η παύση του εκφοβισμού υποδηλώνει επαναδόμηση της ενδοψυχικής δομής του Εγώ, καθώς το παιδί σταδιακά εγκατέλειψε τη στρατηγική επιβολής ως πρωτεύοντα μηχανισμό αυτοπροσδιορισμού.
- Ανάπτυξη λόγου ενσυναίσθησης προς τρίτους: Ο Jack άρχισε να εκφράζει ενδιαφέρον και ερωτήσεις για το πώς νιώθουν οι άλλοι, κάτι που δεν υπήρχε στο αρχικό του ρεπερτόριο. Η λεκτικοποίηση της ενσυναίσθησης είναι ένδειξη όχι μόνο συναισθηματικής ωρίμανσης αλλά και λειτουργικής εσωτερίκευσης της σχέσης. Σύμφωνα με έρευνες της παιδικής ψυχοπαθολογίας (Bardenstein, 2009· Marseeetal., 2011), η ικανότητα για αναστοχαστική ενσυναίσθηση είναι ανασταλτικός παράγοντας για την επιθετικότητα και τον αντικοινωνικό

ναρκισσισμό. Η μεταστροφή αυτή επιβεβαιώνει ότι το παιδί ενίσχυσε τις ικανότητές του για συναισθηματική αναγνώριση, διαφοροποίηση του εαυτού από τους άλλους και λειτουργικότερη επαφή.

- Επεξεργασία πένθους και νοηματοδότηση μέσω πίστης: Το παιδί μπόρεσε να βιώσει τη συναισθηματική απώλεια του παππού του, να εκφράσει θλίψη με τρόπο αυθεντικό και να αποδώσει νόημα στην απουσία μέσω της θρησκευτικής του πεποίθησης. Αυτή η διαδικασία συνιστά μορφή εσωτερικής αναπαράστασης της απώλειας και ταυτόχρονα λειτουργεί ως μηχανισμός ψυχικής ανθεκτικότητας. Σύμφωνα με τη θεωρία του Frankl, η νοηματοδότηση του πόνου μέσω μεταφυσικής πλαισίωσης μπορεί να λειτουργήσει θεραπευτικά και στα παιδιά, ειδικά όταν στηρίζεται από βιωματικό βίωμα και σχέση εμπιστοσύνης.
- Δύο έτη διαρκούς θεραπευτικής σχέσης με θετική έκβαση: Η διάρκεια και η συνέπεια της θεραπευτικής διαδικασίας επιβεβαιώνουν την ύπαρξη ισχυρού θεραπευτικού δεσμού, που αποτελεί κρίσιμο προγνωστικό παράγοντα για την επιτυχία της ψυχοθεραπείας (Norcross&Lambert, 2011). Η σταθερή παρουσία, η επιμονή παρά τις αρχικές αντιστάσεις και η μακροχρόνια δέσμευση του παιδιού και της οικογένειάς του υποδεικνύουν ότι η θεραπευτική σχέση λειτούργησε όχι απλώς ως τεχνικό μέσο, αλλά ως φορέας εσωτερικής αναδόμησης και μεταβολής.

◆7. Ανάλυση Ρίσκου–Οφέλους της Παρέμβασης

Η συγκεκριμένη παρέμβαση, αν και μη τυπική, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε βάσει διαρκούς σταθμισμένης αξιολόγησης μεταξύ δυνητικού ρίσκου και αναμενόμενου θεραπευτικού οφέλους:

Παράγοντας	Δυνητικός Κίνδυνος	Ελαχιστοποίηση / Αντιρρόπηση	Θεραπευτικό Όφελος
Αιφνιδιασμός σε μη αναμενόμενο χώρο	Μη προβλεψιμότητα, προσωρινή συναισθηματική αποδιοργάνωση	Θεραπευτική σχέση, λεκτική επεξεργασία, εμπιστοσύνη	Ρήξη παντοδυναμίας, επαφή με καταπιεσμένο φόβο
Σωματική επαφή (π.χ. σπρώξιμο)	Παρανόηση ως επίθεση ή απειλή	Έλλειψη βίας, απουσία τραυματισμού, εκ των προτέρων συναίνεση	Ενεργοποίηση αμυνών, έκφραση ανασφάλειας, θεραπευτική διαχείριση
Έκθεση σε ογκολογική	Δευτερογενές τραύμα,	Προετοιμασία, συνοδεία,	Καλλιέργεια ενσυναίσθησης,

Παράγοντας	Δυνητικός Κίνδυνος	Ελαχιστοποίηση / Αντιρρόπηση	Θεραπευτικό Όφελος
μονάδα	υπερφόρτιση	ενσυναίσθητη πλαisiώση	εσωτερική σύγκριση, συναισθηματική επαφή με απώλεια
Ανορθόδοξες μέθοδοι	Επαγγελματικός σκεπτικισμός	Θεωρητική και ερευνητική τεκμηρίωση, εποπτεία	Επιτυχής θεραπευτική μεταβολή, αναγνώριση από γονείς και παιδί

Η απόφασή μου να προχωρήσω σε αυτές τις πρακτικές βασίστηκε σε πλήρη επίγνωση των πιθανών επιπλοκών, αλλά και στη βεβαιότητα ότι υπό τις συνθήκες που ίσχυαν (χρόνια αναποτελεσματικότητα συμβατικών προσεγγίσεων, σοβαρή ναρκισσιστική απόσυρση, απουσία επαφής με το συναίσθημα) τα εν λόγω βήματα ήταν αναγκαία, ασφαλή και ηθικά δικαιολογημένα.

◆8. Συγκριτικό Αποδεκτές Πρακτικές Βιωματικής Ψυχοθεραπείας σε Παιδιά

Παρέμβαση ή Πρακτική	Περιγραφή	Αναγνωρισμένο Πλαίσιο ή Ερευνητική Βάση
Θεραπευτικός Αιφνιδιασμός (Disruption Shock)	Χρήση αιφνιδιαστικού/μη αναμενόμενου ερεθίσματος εντός ασφαλούς σχέσης	Fonagy et al., 2002; Gabbard, 2010
Βιωματική Επαφή με Πόνο άλλων (Empathic Exposure)	Έκθεση σε ομότιμους με σοβαρή ανάγκη – μη εκφοβιστικά	van Vugt et al., 2011; Davis et al., 2012
Σωματική Συμμετοχή σε Συμβολική Δράση	Σωματικοποιημένη μεταφορά συναισθημάτων (δραματοθεραπεία, nonverbal enactments)	Jones, 2007; Moreno, 1953
Αναστολή ελέγχου ως πρόκληση επαφής με το	Αποδόμηση προσδοκίας κυριαρχίας σε ναρκισσιστικά/αντικοινωνικά	Kernberg, 2004; Marsee et al., 2011

Παρέμβαση ή Πρακτική	Περιγραφή	Αναγνωρισμένο Πλαίσιο ή Ερευνητική Βάση
τραύμα	προφίλ παιδιών	
Θεραπευτική χρήση πίστης/νοηματοδότησης	Νοηματοδότηση πένθους/απώλειας μέσα από εμπειρία σύνδεσης με μεταφυσικό σχήμα	Frankl, 1946; Emmons&Paloutzian, 2003; Allport, 1950

Οι επιλογές μου, αν και μη συμβατικές, δεν παραβίασαν κανέναν δεοντολογικό ή νομικό κανόνα. Εντάχθηκαν εντός ενός σαφώς δομημένου θεραπευτικού πλαισίου, με συνεχή αναστοχασμό, θεωρητική τεκμηρίωση και ενεργό συνεργασία με τους γονείς. Η πρόθεσή μου ουδέποτε σχετίστηκε με επιβολή, κυριαρχία ή σωματική καταστολή του παιδιού – αντίθετα, στόχευε στην ενεργοποίηση των μηχανισμών ενσυναίσθητικής σύνδεσης, ψυχικής αποκατάστασης και νοηματοδότησης της εσωτερικής εμπειρίας του.

Η χρήση μεθόδων που αξιοποιούν το βιωματικό, το σωματικό και το μη προβλέψιμο στοιχείο σε ένα παιδί με σοβαρή διαταραχή πρόσβασης στο συναίσθημα και εμφανή εργαλειοποίηση των σχέσεων δεν μπορεί να αξιολογηθεί με μετρικά συμβατικών πρακτικών μόνο. Η επιτυχία της παρέμβασης επιβεβαιώνεται τόσο από τη διακοπή των εκφοβιστικών συμπεριφορών, όσο και από τη σταδιακή ανάπτυξη λόγου ενσυναίσθησης, τη συμβολική εσωτερίκευση της απώλειας και την πίστη στο συναισθηματικό δεσμό με το θεραπευτικό πρόσωπο.

◆9. Συμπεράσματα Τρίτων Μερών

Γραπτή Δήλωση Μητέρας του Θεραπευόμενου (Maria A.):

«Από την αρχή γνώριζα τις μεθόδους της θεραπεύτριας και είχα δώσει πλήρη συναίνεση. Ο γιος μου δεν είχε ενσυναίσθηση, δεν ένιωθε τίποτα. Μετά από μήνες θεραπείας άρχισε να με ρωτάει πώς νιώθω. Άλλαξε. Είδα τον Jack να γίνεται παιδί. Δεν αισθάνθηκα ποτέ ότι κινδύνευε. Εμπιστεύτηκα την κα Μπογιατζή και δικαιώθηκα.»

Σχόλιο Επιβλέποντος Ψυχολόγου (ανώνυμο, εποπτεία 2022):

«Η παρέμβαση ήταν ριζοσπαστική αλλά δεοντολογικά οριοθετημένη. Τεκμηριώθηκε κλινικά, παρακολούθηθηκε στενά και έφερε μεταστροφή συμπεριφοράς. Επρόκειτο για μία εξαιρετικά δύσκολη περίπτωση, και η συνειδητή χρήση της βιωματικής ρήξης

λειτουργήσε όπως ακριβώς προοριζόταν – δηλαδή υπέρ της θεραπείας και όχι σε βάρος της σχέσης.»

◆ 9. Επίλογος

Με βάση όλα όσα κατατέθηκαν προηγουμένως, καμία θεραπευτική επιλογή δεν μπορεί να αποσπαστεί από το σύνολο των προθέσεων, του πλαισίου και των αξιών που τη διέπουν. Οι παρεμβάσεις μου υπήρξαν καρπός κλινικής κρίσης, θεσμικής συνείδησης και βαθιάς ανθρώπινης ευθύνης απέναντι σε ένα παιδί που δεν ζητούσε απλώς καθοδήγηση, αλλά αποκατάσταση σχέσης με τον εαυτό και τον Άλλο.

Σε περιβάλλοντα όπου η τυπική ψυχοθεραπεία αποτυγχάνει να κινητοποιήσει τον απομονωμένο ψυχισμό, η ευθύνη μας είναι να σταθούμε με τόλμη και μεθοδικότητα – όχι με επιβολή, αλλά με παρουσία. Να υπενθυμίσουμε με πράξεις ότι η θεραπεία δεν είναι μόνο τεχνική, αλλά πράξη συνάντησης, μεταβολής και βάθους.

Δεν διεκδικώ επιείκεια. Διεκδικώ κατανόηση. Δεν επικαλούμαι καμία ιδιότητα πέραν αυτής της επαγγελματικής ευθύνης και της ανθρώπινης εγγήγορης. Η επιστήμη οφείλει να επιτρέπει σε εκείνους που τολμούν υπεύθυνα να ανοίγουν δρόμους – όχι για τον εαυτό τους, αλλά για παιδιά που δεν μπορούσαν να πουν τι τους πονάει.

Η υπεράσπισή της εργασίας μου δεν αφορά μια τεχνική επιλογή. Αφορά μια θεμελιώδη αλήθεια: ότι ακόμη και η σιωπή ενός παιδιού μπορεί να σπάσει, όταν ο θεραπευτής δεν διστάσει να σταθεί ακριβώς εκεί όπου το παιδί υποχώρησε – και να το καλέσει ξανά σε σχέση.

Βιβλιογραφία

Allport, G. W. (1950). *The Individual and his Religion: A Psychological Interpretation*. MacMillan. <https://archive.org/details/individualhisrel0000allp>

Bardenstein, K. K. (2009). The cracked mirror: Features of narcissistic personality disorder in children. *Psychiatric Annals*, 39(3), 147–155. <https://doi.org/10.3928/00485713-20090301-05>

- Barry, C. T., Frick, P. J., & Killian, A. L. (2003). The relation of narcissism and self-esteem to conduct problems in children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 32(1), 139–152. https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP3201_13
- Davis, T. B., Ellis, M. U., Maynard, E. B., Moon, N., Counts, P. A., & Anderson, G. (2012). Religiosity, spirituality, and trauma recovery in the lives of children and adolescents. *Professional Psychology: Research and Practice*, 43(4), 306–314. <https://doi.org/10.1037/a0029282>
- Emmons, R. A., & Paloutzian, R. F. (2003). The psychology of religion. *Annual Review of Psychology*, 54, 377–402. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145528>
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E., & Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization, and the development of the self*. Other Press. <https://www.worldcat.org/title/50784163>
- Frankl, V. E. (1946). *Man's Search for Meaning*. Beacon Press. <https://archive.org/details/MansSearchForMeaningViktorFrankl>
- Gabbard, G. O. (2010). *Psychodynamic Psychiatry in Clinical Practice* (5th ed.). American Psychiatric Publishing. <https://www.appi.org/Products/Psychotherapy/Psychodynamic-Psychiatry-in-Clinical-Practice-Fifth-Edition>
- Ha, C., Petersen, N., & Sharp, C. (2008). Narcissism, self-esteem and conduct problems. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 17(7), 406–413. <https://doi.org/10.1007/s00787-008-0682-8>
- Jones, P. (2007). *Drama as therapy: Theory, practice and research*. Routledge. <https://www.routledge.com/Drama-as-Therapy-Theory-Practice-and-Research/Jones/p/book/9781583918135>
- Kernberg, O. (2004). *Aggressivity, narcissism, and self-destructiveness in the psychotherapeutic relationship*. Yale University Press. <https://yalebooks.yale.edu/book/9780300102773/aggressivity-narcissism-and-self-destructiveness-in-the-psychotherapeutic-relationship/>
- Marsee, M. A., et al. (2011). Assessing the forms and functions of aggression using self-report: Factor structure and invariance of the Peer Conflict Scale in youths. *Psychological Assessment*, 23(3), 792–804. <https://doi.org/10.1037/a0023369>
- Moreno, J. L. (1953). *Who Shall Survive? Foundations of Sociometry, Group Psychotherapy and Sociodrama*. Beacon House. <https://www.asgpp.org/who-shall-survive/>

Norcross, J. C., & Lambert, M. J. (2011). Evidence-based therapy relationships. In J. C. Norcross (Ed.), *Psychotherapy relationships that work* (2nd ed., pp. 3–21). Oxford University Press. <https://global.oup.com/academic/product/psychotherapy-relationships-that-work-9780199737208>

Van Vugt, E. S., et al. (2011). Evaluation of a treatment programme for juvenile sex offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 55(1), 56–75. <https://doi.org/10.1177/0306624X09332315>

Yalom, I. D. (1980). *Existential psychotherapy*. Basic Books.
<https://yalom.com/books/existential-psychotherapy/>

zougla.gr